

SISÄLLYS

ESIPUHE.....	5
LYHENNELUETTELO.....	13
I Informaatio-oikeus.....	15
1 JOHDANTO.....	15
2 INFORMAATIO-OIKEUS OIKEUDENALANA.....	20
3 INFORMAATIO-OIKEUDEN KÄSITE- JA PERIAATEJÄRJESTELMÄ.....	25
3.1 Oikeus tietoon informaatio-oikeudellisen sääntelyrakenteen perustana.....	25
3.2 Yleisiä informaatio-oikeudellisia käsitteitä.....	38
3.3 Informaatio-oikeudellisten käsitteiden ja periaatteiden vaikutuksista.....	48
4 INFORMAATIO-OIKEUDEN SUHTEET MUIHIN OIKEUDENALOIHIN.....	53
5 INFORMAATIO-OIKEUDELLISEN SÄÄNTELYN JÄSENTÄMINEN OIKEUSJÄRJESTYKSEN OSANA.....	60
5.1 Informaatio-oikeus osana monikansallisia valtioiden välisiä sopimuksia.....	60
5.2 Informaatio-oikeus osana Euroopan unionin sisämarkkinasääntelyä ja perusoikeuksia.....	64
5.3 Informaatio-oikeus osana perusoikeusjärjestelmää.....	67
5.4 Informaatio-oikeudellinen säädöskartta.....	77
II Oikeus tietoon – oikeus omiin tietoihin.....	83
6 TIEDOLLINEN ITSEMÄÄRÄÄMISOIKEUS JA TIEDOLLINEN SUOSTUMUS.....	83
7 TIETOSUOJALAINSÄÄDÄNTÖ YKSILÖN OIKEUKSIEN SUOJAAJANA HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELYSSÄ.....	86
7.1 Tietosuojan kansallinen sääntely osana eurooppalaista sääntelyä.....	86
7.2 Yleisen tietosuojasääntelyn soveltaminen.....	88

8	REKISTERÖIDYN OIKEUDET HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELYSSÄ.....	95
8.1	Henkilötietojen käsittelyn läpinäkyvyys ja oikeus saada informaatiota käsittelystä	95
8.2	Oikeus tutustua omiin tietoihin ja oikeus tarkastaa omat tiedot.....	101
8.3	Oikeus vaatia tietojen oikaisua, poistamista tai käsittelyn rajoittamista	108
8.4	Henkilötietojen käsittelyn vastustamisoikeus – kielto-oikeus.....	114
8.5	Henkilötietojen oikaiseminen, poistaminen ja käsittelyn rajoittaminen rikosasioissa	116
8.6	Oikeus siirtää omat tiedot järjestelmästä toiseen.....	117
8.7	Rekisteröidyn oikeuksien rajoittaminen eräissä tilanteissa.....	119
9	REKISTERINPITÄJÄN OIKEUS KÄSITELLÄ HENKILÖTIETOJA	122
9.1	Henkilötietojen käsittelyyn liittyvien oikeuksien muodostuminen rekisterinpitäjälle	122
9.1.1	Rekisterinpitäjän vastuu, riskienhallinta ja osoitusvelvollisuus.....	122
9.1.2	Henkilötietojen käsittelyn periaatteet sekä sisäänrakennettu ja oletusarvoinen tietosuojaja	128
9.1.3	Vaikutustenarviointi ja ennakkokuuleminen	136
9.1.4	Käsittelytoimia koskeva seloste ja velvollisuus yhteistyöhön valvontaviranomaisen kanssa	141
9.1.5	Henkilötietojen käsittely rekisterinpitäjän lukuun.....	144
9.2	Henkilötietojen käsittelyn oikeusperusteet ja edellytykset.....	149
9.2.1	Lakisääteisten velvoitteiden hoitaminen ja julkisen vallan käyttö.....	150
9.2.2	Yleinen etu	152
9.2.3	Rekisteröidyn tai toisen luonnollisen henkilön elintärkeän edun suojaaminen	159
9.2.4	Sopimuksen valmistelu ja täytäntöönpano	160
9.2.5	Oikeutettu etu	161
9.2.6	Rekisteröidyn suostumus.....	164
9.2.7	Erytyisiin henkilötietoryhmiin kuuluvat tiedot ja arkaluonteisten tietojen käsittely.....	171
9.2.8	Rikostuomioita ja rikkomuksia koskevien tietojen käsittely	176
9.2.9	Henkilötunnuksen käsittely	177
9.2.10	Profilointi ja automatisoidut yksittäispäätökset	182
9.2.11	Oikeus siirtää henkilötietoja Euroopan unionin tai ETA-alueen ulkopuolelle.....	184
9.3	Tietojenkäsittelyn turvaaminen ja tietojen suojaaminen	191
9.3.1	Rekisterinpitäjän velvollisuus toteuttaa tekniset ja organisatoriset suojatoimet.....	191
9.3.2	Tietoturvallisuus.....	197

9.4	Henkilötietojen tietoturvaloukkaus ja seuraamusjärjestelmä.....	203
9.4.1	Tietoturvaloukkaus ja siitä ilmoittaminen	203
9.4.2	Hallinnollisista seuraamuksista tietosuojan rikkomisesta	207
9.4.3	Tietosuojarikos ja muut rikokset.....	212
10	YHTEISKUNNAN RAKENTUMINEN TIEDON VARAAN – PERUSTIETOVARANNOT.....	217
11	LUOTTAMUKSELLINEN VIESTINTÄ	222
11.1	Luottamuksellisen viestinnän suoja	222
11.2	Luottamuksellinen viestintä ja työelämä.....	224
11.3	Luottamuksellisen viestinnän suojan poikkeukset.....	227
12	TEKIJÄNOIKEUDET	231
12.1	Tiedolliset tekijänoikeudet	231
12.2	Tekijänoikeudet ja Internet.....	232
12.3	Tekijänoikeudet ja julkisuusperiaate	234
12.4	Tietokannat ja rekisterit.....	237

III Oikeus tietoon – oikeus yhteiskuntaa koskevaan tietoon..... 239

13	SANANVAPAAUS JA JULKISUUSPERIAATE OIKEUDEN TOTEUTTAJINA	239
13.1	Sananvapaus	239
13.2	Julkisuusperiaate	264
13.3	Oikeudenmukainen oikeudenkäynti ja julkisuus.....	271
13.4	Säädösten julkisuus – oikeudellisen tiedon saatavuus	273
14	JULKISUUSPERIAATTEEN TOTEUTTAMINEN	279
14.1	Julkisuusperiaatteen käsitejärjestelmä	279
14.1.1	Julkisuuslain mukainen viranomaisen ja julkisuuslain organisatorinen soveltamisala.....	279
14.1.2	Asiakirja.....	284
14.1.3	Viranomaisen asiakirja, oikeudenkäyntiasiakirja ja tietoaaineisto	286
14.1.4	Asiakirjat, joihin ei sovelleta julkisuuslakia	293
14.1.5	Sähköiset asiakirjat ja sähköinen muoto.....	303
14.1.6	Asia	304
14.2	Tiedonhallinnan järjestäminen ja asiakirjajulkisuus	306
14.2.1	Julkisen hallinnon tiedonhallinnan sääntelyn soveltamisalasta	306

14.2.2	Tiedonhallinnan järjestämisvelvollisuus	309
14.2.3	Tiedonhallinnan kuvaamis- ja arviointivelvollisuus.....	312
14.2.4	Asianhallinnan ja palvelujen tiedonhallinnan toteuttaminen.....	319
14.2.5	Asiakirjojen sähköiseen muotoon muuttaminen ja tietojen saatavuus koneluettavassa muodossa	327
14.3	Tietoturvallisuus osana viranomaisten tiedonhallintaa	329
14.3.1	Henkilöstöturvallisuus	330
14.3.2	Tietoaineistojen ja tietojärjestelmien tietoturvallisuus	331
14.3.3	Tietoaineistojen suojaaminen ja palvelujen saatavuus yleisessä tietoverkossa.....	339
14.3.4	Lokitietojen kerääminen ja käsittely.....	340
14.3.5	Tietoturvallisuus viranomaistoiminnassa erityislainsäädännössä	342
14.4	Arkistonmuodostaja viranomaistoiminnassa.....	345
14.5	Tietoaineistojen säilyttäminen ja arkistointi viranomaistoiminnassa.....	348
14.6	Hyvä julkisuus- ja salassapitorakenne, salassapitomerkinnot sekä osajulkisuus	359
14.7	Velvollisuus tuottaa ja jakaa tietoa – viestintä ja tiedottaminen.....	366
15	TIEDONSAANTIOIKEUDET JA NIIDEN RAJOITUKSET.....	386
15.1	Sääntelyjärjestelmän rakenteesta	386
15.2	Asiakirjan julkiseksi tuleminen	386
15.2.1	Julkiseksitulon yleiset perusteet.....	386
15.2.2	Oikeudenkäyntiasiakirjojen julkiseksituloa koskeva sääntely hallintotuomioistuimissa	392
15.2.3	Oikeudenkäyntiasiakirjojen julkiseksituloa koskeva sääntely yleisissä tuomioistuimissa.....	393
15.3	Tiedonsaantioikeudet	397
15.3.1	Yleisöjulkisuus.....	397
15.3.2	Asianosaisjulkisuus viranomaistoiminnassa	400
15.3.3	Asianosaisjulkisuus tuomioistuimissa	414
15.3.4	Oikeus salassa pidettävään tietoon ja viranomaisen tiedonsaantioikeus.....	416
15.3.5	Tiedonsaantioikeudet kunnassa	425
15.3.6	Tiedonsaanti arkistosta	427
15.3.7	Tietopalvelujen tuottaminen	428
15.3.8	Oikeus saada tieto viranomaisen asiakirjasta vai oikeus tutustua omiin tietoihin	432

15.4	Salassapitovelvoite.....	435
15.4.1	Asiakirjasalaisuus	438
15.4.2	Vaitiovelvollisuus	442
15.4.3	Hyväksikäyttökielto	446
15.5	Salassapidon ulottuvuus ja salassapitointressit	446
15.6	Salassa pidettävien tietojen ryhmittelyä viranomaistoiminnassa.....	450
15.6.1	Valtion ulkosuhteiden luottamuksellinen hoito.....	450
15.6.2	Valtion sisäinen ja ulkoinen turvallisuus.....	452
15.6.3	Viranomaisen toiminnan turvaaminen.....	455
15.6.4	Omaisuuksien ja ideoiden suojaaminen – erityisesti liikesalaisuus ja tutkimussalaisuus.....	464
15.6.5	Yksityiselämän ja henkilötietojen suojaaminen	478
15.6.6	Viranomaisten asiakirjojen salassapitoajat	487
15.6.7	Oikeudenkäyntiasiakirjojen salassapito ja salassapitoajat	488
15.7	Eräitä salassapitoon liittyviä kysymyksiä.....	495
15.7.1	Turvakielto	495
15.7.2	Sosiaali- ja terveydenhuolto	501
15.7.3	Opetustoimi.....	510
15.7.4	Verosalaisuus	514
15.7.5	Työelämän salassa pidettävät tiedot	518
15.7.6	Julkiset hankinnat	519
15.7.7	Pankkisalaisuus	524
15.7.8	Euroopan unioni ja asiakirjat.....	526
16	TIEDONANTOTAVAT JA -MENETTELY	529
16.1	Tietopyyntö	529
16.2	Asiakirjajulkisuuskuvaus.....	536
16.3	Tietopyyntöön vastaaminen ja tiedon antamisesta päättäminen viranomaisen asiakirjasta.....	539
16.4	Oikeudenkäyntiasiakirjan antamisesta päättäminen	555
16.5	Tiedon antamistavat.....	559
16.6	Tietojen luovuttaminen viranomaisen henkilörekistereistä ja muista henkilörekistereistä.....	563
16.7	Tietojen luovuttaminen teknisen rajapinnan tai katseluyhteyden avulla	569
16.7.1	Teknisen rajapinnan avaamisen ja käytön edellytykset	569
16.7.2	Katseluyhteyden avaamisen ja käytön edellytykset	575
16.8	Tietosuoritteiden maksullisuudesta	578
16.9	Oikeus saavutettavaan tietoon tietoverkossa.....	583

IV Oikeussuoja- ja valvontajärjestelmä	587
17 OIKEUSSUOJA- JA VALVONTAJÄRJESTELMÄN RAKENTUMINEN	587
17.1 Oikeussuojaan ja valvontaan liittyvät toimijat	587
17.2 Oikeussuojan muodostuminen rekisteröidylle	588
18 TIETOSUOJAN VALVONTA	595
18.1 Tietosuojan valvontaviranomainen	595
18.1.1 Valvontaviranomainen ja sen yleiset toimivaltuudet	595
18.1.2 Tietosuojavaltuutetun tehtävät ja niihin liittyvät toimivaltuudet	600
18.2 Tietosuojavastaava	607
18.2.1 Tietosuojavastaavan nimeämisvelvollisuus ja nimittäminen	607
18.2.2 Tietosuojavastaavan asema	610
18.2.3 Tietosuojavastaavan tehtävät	613
18.3 Rekisterinpitäjän valvontavastuu	617
19 JULKISEN HALLINNON TIEDONHALLINTALAUTAKUNTA	619
19.1 Tiedonhallintalautakunta ja sen tehtävät	619
19.2 Tiedonhallintalautakunnan arviointitehtävä	621
20 TUOMIOISTUIMET JA YLIMMÄT LAILLISUUSVALVOJAT	623
20.1 Valittaminen asiakirjajulkisuutta koskevista päätöksistä	623
20.2 Tuomioistuimet osana rekisteröityjen tietosuojan toteuttamista	626
20.3 Ylimmät laillisuusvalvojat	630
LÄHTEET	633
HAKEMISTO	657